

Determination of Pacifier and Bottle Usage Status of 0-24 Month Old Babies and Children Registered in Family Health Center

Pınar Ateş^{1,a,*}, Emine Altun Yılmaz^{2,b}

¹ Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Doktora Programı Öğrencisi

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 31/12/2024

Accepted: 14/04/2025

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

ABSTRACT

Purpose: This study was conducted to determine the pacifier and bottle use status of mothers with 0-24 month-old babies/children registered in a family health center.

Materials and Methods: The sample of the descriptive study consisted of 250 mothers with babies/children aged 0-24 months. "Mother Child Information Form" and "Questionnaire on Using Pacifier and Bottle" were used. The research was conducted between March 01, 2021 and September 01, 2021. Number-percentage and chi-square tests were used in the statistical analysis of the data.

Findings: It was determined that 48.4% of mothers' use pacifiers, 71.1% of mothers who use pacifiers start using pacifiers between 0-1 month, and 54.6% use pacifiers when their babies cry or are restless. It was determined that 49.2% of mothers' use baby bottles, 56.1% of mothers who use baby bottles start using baby bottles in the first three months. It was determined that pacifier and baby bottle use is more common in babies and children who are breastfed for one year ($p<0.05$).

Conclusion: It is observed that mothers start using pacifiers and bottles at an early age and use these artificial heads widely. It was determined that the duration of breastfeeding of mothers who used pacifiers and bottles was limited to one year. It is recommended that nurses provide education and consultancy services to mothers and mother candidates from the prenatal period until weaning period on breastfeeding, infant feeding, and pacifier and bottle use.

Keywords: Pacifier, Bottle, Nursing, Bayb, Child

Aile Sağlığı Merkezine Kayıtlı 0-24 Aylık Bebek ve Çocukların Emzik ve Biberon Kullanım Durumlarının Belirlenmesi

Araştırma Makalesi

History

Received: 31/12/2024

Accepted: 14/04/2025

Copyright

ÖZ

Amaç: Bu çalışma aile sağlığı merkezine kayıtlı 0-24 ay arası bebeği/çocuğu olan annelerin emzik ve biberon kullanma durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte yapılan çalışmanın örneklemini 0-24 ay arası bebeğe/çocuğa sahip 250 anne oluşturmuştur. Veriler "Anne-Çocuk Bilgi Formu" ve "Emzik Biberon Kullanmaya İlişkin Soru Formu" ile toplanmıştır. Araştırma 01 Mart 2021-01 Eylül 2021 tarihleri arasında yürütülmüştür. Verilerin istatistiksel analizinde sayı-yüzdelik ve ki-kare testi kullanılmıştır.

Bulgular: Annelerin %48.4'ünün emzik kullandığı, emzik kullanan annelerin, %71.1'inin 0-1 ay arası dönemde emzik kullanmaya başladığı ve %54.6'sının ise bebekleri ağladığında ya da huzursuz olduğunda emzik kullandığı tespit edilmiştir. Annelerin %49.2'sinin biberon kullandığı, biberon kullanan annelerin %56.1'inin ilk üç ayda biberon kullanmaya başladığı belirlenmiştir. Bir yıl boyunca anne sütü ile beslenen bebek ve çocuklarda emzik ve biberon kullanımının daha yaygın olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Sonuç: Annelerin emzik ve biberon kullanmaya erken dönemde başladığı ve bu yapay beslikleri yaygın olarak kullandığı görülmektedir. Emzik ve biberon kullanan annelerin bebeklerini emzirme süresinin bir yıl ile sınırlı olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin doğum öncesi dönemden itibaren süten kesme dönemine kadar anne ve anne adaylarına, emzirme, bebek beslenmesi, emzik ve biberon kullanımı konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti vermeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Emzik, Biberon, Hemşirelik, Bebek, Çocuk

^a pinarates505@gmail.com

^b 0000 0002 4603 6223

^b eminealtun@yahoo.com

^b 0000-0003-2843-3249

How to Cite: Soyad A, Soyad AA (2021) Determination of Pacifier and Bottle Usage Status of 0-24 Month Old Babies and Children Registered in Family Health Center, Cumhuriyet Nursing Journal, 9(1): 144-152

Bu çalışma, yüksek lisans tezinden üretilmiştir ve 9-10 Mayıs 2022 tarihleri arasında Sivas'ta düzenlenen 1. Uluslararası 1. Ulusal Sivas Ebelik Kongresi'nde Sözel Bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Çocukluk döneminde büyüme ve gelişmenin sürdürülmesinde beslenme önemli bir faktördür (Akdoğan ve Balcı 2022). Özellikle 0-24 ay arası dönemde beslenme uygulamaları yaşama sağlıklı başlangıç için ilk basamaktır (Şatır ve ark. 2017). Bu dönemde bebek beslenmesinin temelini anne sütü ve tamamlayıcı besin uygulamaları oluşturmaktadır (Yılmaz 2019). Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Durum Fonu doğum sonu ilk yarım saatte emzirmenin başlatılması, altıncı aya kadar sadece anne sütü verilmesi ve altıncı ay itibarıyla tamamlayıcı besinlerle birlikte emzirmenin iki yaş ve ilerisine kadar sürdürülmesini önermektedir (WHO 2024).

Emzirmenin gerçekleşmediği durumlarda anne sütüne en yakın yararları sağlayacak beslenme yönteminin (fincan, kaşık, damlalık, enjektör, biberon vb.) belirlenmesi gerekmektedir (Bilgen ve ark. 2018). Besleyici olmayan emme seçenekleri ise eldivenli işaret parmağı kullanımı, sağılmış anne memesinin emzirilmesi ve emzik kullanımı ile sınırlıdır (Kurt Sezer ve Küçüköğlü 2020). Güncel çalışmalar emzik ve biberon kullanımının yaygın olduğunu göstermektedir (Şen Tunç ve Kaya 2023; Saniatan et al. 2023; Tarek et al. 2021; Janwadkar et al. 2023; Ariöz Düzgün ve ark. 2023; Uçar ve Öztürk Şahin 2021; Bekar ve Arıkan 2021; Mekonnen et al. 2021). Emzik ve biberon kullanımında gerçekleşen emme mekanizması ile anne sütü ile beslenen bebeklerin doğal emme mekanizması arasında farklılıklar bulunmaktadır (Batista et al. 2019). Anne sütü ile beslenmede ortaya çıkan oral motor disfonksiyonu meme reddine neden olmaktadır (Pires et al. 2012). Yapay başlık kullanımı bebeğin emme gücünü zayıflatarak süt oluşumunu önlemeye dolayısıyla anne sütünün kesilmesine yol açmaktadır (Yeşilçiçek Çalık ve ark. 2017; Yahşi ve Şaylı, 2022; Düzeltici ve Arslan 2022).

Yapılan çalışmalar, emzik ve biberon kullanımı ile emzirmenin erken dönemde sonlandırılması arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Yılmazbaşı ve ark. 2015; Rigotti et al. 2015). Bebeklerin anne sütü ile beslenememesi çeşitli sağlık risklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Gerçek Öter ve ark. 2021). Örneğin formül besin ile beslenen bebeklerde

kusma sıklığının, anne sütüyle beslenen bebeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kumar et al. 2023). Ayrıca biberon ile besleme sırasında bebeğe uygun pozisyonun verilmemesi aspirasyona neden olabilmektedir (Bekar ve Arıkan 2021). Biberonla beslenen bebeklerin, biberonla beslenmeyen bebeklere oranla 4.6 kat daha fazla pılor stenozu riski yaşadığını belirtmiştir (Krog et al. 2012). Biberon ile beslenme ve dış çürüğü arasında ilişki tespit edilmiştir (Avila et al. 2015). Altı ay ile 6 yaş arasındaki çocuklarda tatlandırılmış içeceklerin tüketiminde biberon kullanımının dış çürüğü ve obeziteye neden olabileceği bildirilmiştir (Achalı et al. 2021). Biberon ile beslenme yönteminin orta kulak enfeksiyon riskini artırdığı bilinmektedir (Shitu et al. 2024; Mohamed et al. 2023). Benzer şekilde, emzik kullanılan bebeklerde orta kulak enfeksiyonunun daha sık görüldüğü tespit edilmiştir (Yahşi ve Şaylı 2022). Ayrıca, emzik kullanımının dil gelişimini olumsuz etkilediği de belirlenmiştir (Strutt et al. 2021; Barca et al. 2020).

Literatür, emzik ve biberon kullanımının bebek sağlığına zararlı etkileri olduğunu gösterse de günümüzde emzik ve biberon kullanımı yaygın olarak devam etmektedir. Bu çalışma aile sağlığı merkezine kayıtlı 0-24 ay bebeği/çocuğu olan annelerin emzik ve biberon kullanma durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Türü Bu çalışma, tanımlayıcı türde bir araştırmadır.

Evren ve Örneklemi

Sivas İl Sağlık Müdürlüğüne bağlı Şeyh Şamil Aile Sağlığı Merkezinde Covid-19 salgın sürecinde 01 Mart 2021-01 Eylül 2021 arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evreni Şeyh Şamil Aile Sağlığı Merkezi'ne bağlı yedi aile hekimliği birimine kayıtlı 0-24 ay arası bebek/çocuğu olan toplam 993 anneden oluşmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evrendeki "Birey Sayısı Bilinen Örneklem Seçim Yöntemi" kullanılarak ($N=993$, $p:0.68$, $q:0.32$, $d=0.05$, $t: 1.96$, $n=Nt2 \text{ pq}/(N-1)d2+t2 \text{ pq}$) toplam 250 anne örneklemini oluşturmuştur. Çalışmaya dahil edilecek anne sayıları tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir.

Tablo 1. 0–24 Ay Arası Bebeğe/Çocuğa Sahip Annelerin Aile Hekimliği Birimlerine Göre Dağılımı

Table 1.. Distribution of Mothers with Babies/Children Between 0–24 Months According to Family Medicine Units

Aile Sağlığı MerkezineKayıtlı Aile Hekimliği Birimleri	Aile Hekimliği Birimlerine Kayıtlı 0–24 Ay Arası Bebeği/Çocuğu Olan Anne Sayısı	Araştırmaya Dahil Edilecek Anne Sayısı
01.58.74 No'lu AHB	108	27
01.58.75 No'lu AHB	139	35
01.58.76 No'lu AHB	123	31
01.58.77 No'lu AHB	92	23
01.58.94 No'lu AHB	160	40
01.58.97 No'lu AHB	173	44
01.58.101 No'lu AHB	198	50

Araştırmaya dahil edilme kriterleri;

- 0-24 ay bebek/çocuğa sahip olmak
 - Emzirmeye engel sorunu (tıbbi, psikolojik vb.) olmamak
- Araştırmadan dışlanma kriterleri;*
- Türkçe okuma-yazma bilmemek

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, annelerin ve bebek/çocukların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan "Anne Çocuk Bilgi Formu" ve emzik ve biberon kullanma durumlarının belirlenmesine yönelik "Emzik Biberon Kullanmaya İlişkin Soru Formu" kullanılmıştır.

Anne-Çocuk Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan form, anne ve bebeklerin demografik özelliklerini sorgulayan 16 soru içermektedir.

Emzik Biberon Kullanmaya İlişkin Soru Formu

Araştırmacılar tarafından literatür incelenerek oluşturulan formda, emzirmeye başlama zamanı, bebeğin ne kadar süre ile anne sütü aldığı, bebeğin beslenme şekli, biberon ve emzik kullanmaya ne zaman başladığı, biberon ve emzik kullanım durumunu belirlemeye ilişkin toplam 25 soru oluşturulmuştur. Oluşturulan soru formu ile ilgili üç uzman görüşü alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, Covid 19 pandemi sürecine ilişkin tedbirler (araştırmacı için önlük, maske, siperlik; katılımcılar için maske) alınarak ve sosyal mesafe kuralı uygulanarak toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler Statistical Package for Social Sciences 22.0 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı-yüzdelik ve ki-kare testi kullanılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Kurulu (Tarih: 24.02.2021, Karar No:2021/1) ve Sivas İl Sağlık Müdürlüğü'nden (Tarih: 24.01.2021, Sayı: E-73192166-044) yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya alınacak annelerden araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair yazılı izin alınmış, araştırma etik ilkelere uygun şekilde yürütülmüştür.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, covid-19 salgın döneminde tek bir merkezde yürütülmüştür. Geçerlilik ve güvenilirliği test edilmemiş bir ölçeğin kullanılmaması, verilerin öz-bildirime dayalı olarak toplanması çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

Bulgular

Bebek/çocukların %54.0'ünün erkek, %36.4'ünün 0-6 aylık, %68'inin miadında, %52.8'inin normal doğum, %35.2'sinin doğum kilosunun 3010-3500 gram arasında olduğu belirlenmiştir. Annelerinin %36.8'inin 24-29 yaş grubunda, %36.8'inin üniversite mezunu olduğu ve %24.4'ünün çalıştığı belirlenmiştir. Annelerin %42.4'ünün bebeğini anne sütü ve tamamlayıcı besin ile beslediği, %81.6'sının ilk bir saat içinde emzirmeye başladığı belirlenmiştir. Annelerin %42.8'inin ilk 6 ay bebeklerine sadece anne sütü verdiği ve %66.2'sinin 4-6 ay arasında tamamlayıcı besine başladığı belirlenmiştir.

Bebek/çocukların %49.2'sinin biberon kullandığı, biberon kullanılan bebek/çocukların %56.1'inin 0-3 ay arasında biberon kullanmaya başladığı; %51.6'sının emzik kullanmadığı ve %68.2'sinin sağlığa zararlı olduğu düşüncesi nedeniyle emzik kullanmadığı belirlenmiştir. Annelerin %52.8'inin emzik kullanımının zararlı olduğunu düşündüğü ve emzik kullanımının zararlı olduğunu düşünen annelerin %55.3'ü bebek/çocukların çene ve diş yapısını bozacağını ifade ettikleri belirlenmiştir. Emzik kullanılan bebek ve çocukların %71.1'inin 0-1 ay arasında emzik kullanmaya başladığı, emzik kullanan annelerin %54.6'sının annesinin bebeği/çocuğu ağladığında ya da huzursuz olduğunda kullandığı belirlenmiştir.

Bebek/çocukların doğum şekli ile biberon kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve sezaryen ile doğan bebek ve çocuklarda normal doğumla doğan çocuk ve bebeklere oranla daha fazla biberon kullanıldığı belirlenmiştir. Annelerin yaşı ile biberon kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve 24-35 yaş aralığında olan annelerin daha fazla biberon kullanıldığı belirlenmiştir. Bebek ve çocukların besleme şekli ile biberon kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve tamamlayıcı ve formül besin ile beslenen bebek/çocuk grubunda daha fazla biberon kullanıldığı belirlenmiştir. Annelerin bebeklerini emzirmeye başlama zamanı ile biberon kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve emzirmeye doğumdan sonra ilk 1 saat içinde başlanan bebeklerde daha fazla biberon kullanıldığı belirlenmiştir. Anne sütünün verildiği süre ile biberon kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve anne sütünü ilk yıl boyunca alan bebek/çocuklarda daha fazla biberon kullanıldığı belirlenmiştir. Annelerin bebeklerine tamamlayıcı besin başlama zamanı ile biberon kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve tamamlayıcı besine 4-6 ay arasında başlanan bebeklerde daha fazla biberon kullanıldığı belirlenmiştir.

Bebek/çocuklara anne sütünün verildiği süre ile emzik kullanma durumu arasında anlamlı ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve anne sütünün ilk bir yıl boyunca verildiği bebek ve çocuklarda daha fazla emzik kullanıldığı belirlenmiştir. Annelerin bebeklerine tamamlayıcı besin başlama zamanı ile emzik kullanımı arasında ilişki olduğu ($p < 0.05$) ve tamamlayıcı besine 0-6 ay arasında başlanan bebek ve çocuklarda daha fazla emzik kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 2. 0-24 Aylık Bebek/Çocuklara, Annelerine ve Beslenmelerine Ait Özellikler (n=250)
 Table 2. Characteristics of 0-24 Month Old Babies/Children, Their Mothers and Their Nutrition (n=250)

Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kız	115	46.0
	Erkek	135	54.0
Yaş (ay)	0-6 ay arası	91	36.4
	7-12 ay arası	62	24.8
	13-18 ay arası	32	12.8
	19-24 ay arası	65	26.0
Doğum haftası	Prematüre	54	21.6
	Miad (term)/matür	170	68.0
	Postmatüre	26	10.4
Doğum şekli	Sezaryen	118	47.2
	Normal doğum	132	52.8
Doğum ağırlığı (gr)	2500 gr ve altı	29	11.6
	2510-3000 gr arası	55	22.0
	3010-3500 gr arası	88	35.2
	3501 gr ve üzeri	78	31.2
Annenin yaşı	18-23 yaş	18	7.2
	24-29 yaş	92	36.8
	30-35 yaş	88	35.2
	35 yaş ve üzeri	52	20.8
Annenin eğitim durumu	İlkokul	35	14.0
	Ortaokul	49	19.6
	Lise	74	29.6
	Üniversite	92	36.8
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	61	24.4
	Çalışmıyor	189	75.6
Besleme şekli	Anne sütü ve tamamlayıcı besin	106	42.4
	Tamamlayıcı ve formül besin	100	40.0
	Sadece anne sütü	44	17.6
Emzirmeye başlama zamanı	İlk 1 saat	204	81.6
	2-6 saat arası	12	4.8
	6. saatten sonra	34	13.6
Anne sütünün ne kadar süre verildiği	İlk 6 ay	107	42.8
	7-12 ay arası	60	24.0
	13-18 ay arası	30	12.0
	19-24 ay arası	53	21.2
Tamamlayıcı besine başlama zamanı (n=216)	0-3 ay arası	60	27.8
	4-6 ay arası	143	66.2
	7-12 ay arası	13	6.0

Tablo 3. 0-24 Aylık Bebek ve Çocukların Biberon ve Emzik Kullanımına İlişkin Özellikler (n=250)
 Table 3. Characteristics of Bottle and Pacifier Use of 0-24 Month Old Babies and Children (n=250)

Özellikler		n	%
Biberon kullanma durumu	Kullanıyor	123	49.2
	Kullanmıyor	127	50.8
Biberon kullanmaya başlama zamanı (n=123)	0-3 ay arası	69	56.1
	4-6 ay arası	37	30.1
	7. ay ve sonrası	17	13.8
Emzik kullanma durumu	Kullanıyor	121	48.4
	Kullanmıyor	129	51.6
Emzik kullanmama nedeni (n=129)	Sağlığa zararlı düşüncesi	88	68.2
	Bebekğin emziği reddetmesi	41	31.8
Emziğin zararlı olup olmadığı düşüncesi	Zararlı	132	52.8
	Zararsız	118	47.2
Emzik kullanımının zararlarına ilişkin düşünceler (n=132)	Çene ve diş yapısını bozar	73	55.3
	Enfeksiyona neden olur	24	18.2
	Meme reddine neden olur	18	13.6
	Konuşmayı geciktirir	14	10.6
	Boğulma/aspirasyona neden olur	3	2.3
Emzik kullanmaya başlama zamanı (n=121)	0-1 ay arası	86	71.1
	2-3 ay arası	17	14.0
	4 ay ve sonrası	18	14.9
Emziğin kullanılma durumları (n=121)	Bebek/çocuk ağladığında ya da huzursuz olduğunda	66	54.6
	Bebek/çocuk uyurken	39	32.2
	Bebek/çocuğu emzirdikten sonra	16	13.2

Tablo 4. 0-24 Aylık Bebek/Çocukların Bazı Özelliklere Göre Biberon Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması (n=250)
 Table 4. Comparison of Bottle Use Status of 0-24 Month Old Babies/Children According to Some Characteristics (n=250)

Özellikler		Biberon Kullanma Durumu				
		Evet		Hayır		
		n	%	n	%	
Doğum şekli	Sezaryen	69	56.1	49	38.6	$\chi^2=7.691$ p=0.006*
	Normal doğum	54	43.9	78	61.4	
Annenin yaşı	18-23 yaş	13	10.6	5	3.9	$\chi^2=9.433$ p=0.024*
	24-29 yaş	52	42.3	40	31.5	
	30-35 yaş	35	28.5	53	41.8	
	35 yaş ve üzeri	23	18.7	29	22.8	
Besleme şekli	Anne sütü ve tamamlayıcı besin	49	39.8	57	44.9	$\chi^2=24.910$ p=0.000*
	Tamamlayıcı ve formül besin	65	52.8	35	27.6	
	Sadece anne sütü	9	7.3	35	27.6	
Emzirmeye başlama zamanı	İlk 1 saat	92	74.8	112	88.2	$\chi^2=7.840$ p=0.020*
	2-6 saat arası	9	7.3	3	2.4	
	6. saatten sonra	22	17.9	12	9.4	
Anne sütünün ne kadar süre verildiği	İlk 6 ay	63	51.2	44	34.6	$\chi^2=15.240$ p=0.002*
	7-12 ay arası	30	24.4	30	23.6	
	13-18 ay arası	16	13.0	14	11.0	
	19-24 ay arası	14	11.4	39	30.7	
Tamamlayıcı besine başlama zamanı (n=216)	0-3 ay arası	47	39.2	13	13.5	$\chi^2=17.459$ p=0.000*
	4-6 ay arası	67	55.8	76	79.2	
	7-12 ay arası	6	5.0	7	7.3	

Tablo 5. 0-24 Aylık Bebek ve Çocukların, Bazı Özellikleri ve Emzik Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması (n=250)
 Table 5. Comparison of Some Characteristics and Pacifier Use Status of 0-24 Month Old Babies and Children (n=250)

Özellikler		Emzik Kullanma Durumu				
		Evet		Hayır		
		n	%	N	%	
Cinsiyet	Kız	52	43.0	63	48.8	$\chi^2=0.864$ p=0.353
	Erkek	69	57.0	66	51.2	
Yaş (ay)	0-6 ay arası	47	38.8	44	34.1	$\chi^2=3.174$ p=0.366
	7-12 ay arası	32	26.4	30	23.3	
	13-18 ay arası	11	9.1	21	16.3	
	19-24 ay arası	31	25.6	34	26.4	
Doğum haftası	Prematüre	28	23.1	26	20.2	$\chi^2=0.646$ p=0.724
	Miad (term)/matür	82	67.8	88	68.2	
	Postmatüre	11	9.1	15	11.6	
Doğum şekli	Sezaryen	59	48.8	59	45.7	$\chi^2=0.229$ p=0.632
	Normal doğum	62	51.2	70	54.3	
Doğum ağırlığı (gr)	2500 gr ve altı	17	14.0	12	9.3	$\chi^2=2.286$ p=0.515
	2510-3000 gr arası	23	19.0	32	24.8	
	3010-3500 gr arası	44	36.4	44	34.1	
	3501 gr ve üzeri	37	30.6	41	31.8	
Annenin yaşı	18-23 yaş	47	8.3	8	6.2	$\chi^2=5.443$ p=0.142
	24-29 yaş	32	43.0	40	31.0	
	30-35 yaş	11	32.2	49	38.0	
	35 yaş ve üzeri	31	16.5	32	24.8	
Annenin eğitim durumu	İlkokul	17	14.0	18	14.0	$\chi^2=1.531$ p=0.675
	Ortaokul	23	19.0	26	20.2	
	Lise	40	33.1	34	26.4	
	Üniversite	41	33.9	51	39.5	
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	31	25.6	30	23.3	$\chi^2=0.189$ p=0.664
	Çalışmıyor	90	74.4	99	76.7	
Besleme şekli	Anne sütü ve tamamlayıcı besin	44	36.4	62	48.1	$\chi^2=3.535$ p=0.171
	Tamamlayıcı ve formül besinler	54	44.6	46	35.7	
Emzirmeye başlama zamanı	Sadece anne sütü	23	19.0	21	16.3	$\chi^2=4.278$ p=0.118
	İlk 1 saat	93	76.9	111	86.0	
	2-6 saat arası	6	5.0	6	4.7	
Anne sütünün ne kadar süre verildiği	6. saatten sonra	22	18.2	12	9.3	$\chi^2=28.218$ p=0.000*
	İlk 6 ay	70	57.9	37	28.7	
	7-12 ay arası	28	23.1	32	24.8	
	13-18 ay arası	11	9.1	19	14.7	
	19-24 ay arası	12	9.9	41	31.8	
Tamamlayıcı besine başlama zamanı (n=216)	0-3 ay arası	40	38.5	20	17.9	$\chi^2=11.449$ p=0.003*
	4-6 ay arası	59	56.7	84	75.0	
	7-12 ay arası	5	4.8	8	7.1	

Tartışma

İntrauterin yaşamda fetüsün gereksinimleri plasenta aracılığı ile karşılanmaktadır. Doğum sonu dönemde plesantanın işlevi anne sütü ile sürdürülür (Tiryaki ve Altınkaynak 2021). Anne sütü ile beslenme değerli bir davranıştır. Bu davranış, sağlıklı beslenmenin temel ilkesidir (Sarı ve ark. 2023). DSÖ ve UNICEF tarafından 1989 yılında yayınlanan ve 10 öneriden oluşan başarılı emzirme listesinin dokuzuncu basamağında anne sütü ile beslenen bebeklerde emzik ve biberon kullanımından kaçınılması önerilmektedir (Yıldız ve ark. 2021). Bu araştırma, 0-24 ay arası bebek ve çocuğa sahip annelerin emzik ve biberon kullanım durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada, annelerin %48.4'ünün emzik kullandığı, emzik kullanan annelerin %71.1'inin 0-1 ay arası dönemde emzik vermeye başladıkları tespit edilmiştir. 0-6 ay arası bebeği olan 276 anne üzerinde yürütülen araştırmada, annelerin %60.5'inin emzik kullandığı ve emzik kullanan annelerin %46.4'ünün doğum sonu ilk iki hafta içerisinde bebeklerine emzik verdikleri belirlenmiştir (Saniatan et al. 2023). Şen Tunç ve Kaya (2023) tarafından 143 anne üzerinde yapılan çalışmada, annelerin %65'inin çocuklarına emzik kullandığı ve %51.7'sinin doğum sonu ilk ayda çocuklarına emzik verdiğini bildirilmiştir. Sülü Uğurlu ve arkadaşları (2017) tarafından 0-1 yaş arası bebeklerde emzik kullanım durumu ve gerekçelerinin araştırıldığı çalışmada, annelerin %49'unun emzik kullandığı belirlenmiştir. Aynı çalışmada, emzik

kullanan annelerin %27.8'inin bebekleri henüz bir aylıkken emzik kullanmaya başladıkları tespit edilmiştir. Topan ve ark. (2022) tarafından 0-3 yaş arası çocuğu olan ve emzik kullanan 363 anne üzerinde yürütülen çalışmada, annelerin bebeklerine ilk üç ay içerisinde emzik verdikleri belirlenmiştir. Erken dönemde emzik kullanımının, bebek bakımı ile ilgili nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yahşi ve Şaylı (2022) tarafından yapılan çalışmanın sonucu, bebeğin ağladığı ve annenin emziremediği durumlarda emzik kullanımının başladığını göstermektedir. Emzik kullanımının, bebeğin uykuya geçişini kolaylaştırdığı ve gece uyanmalarını önlediği belirtilmiştir (Odoi et al. 2014).

Araştırmada, emzik kullanan annelerin (%48.4) çoğunluğunun (%54.6), bebekleri ağladığında ya da huzursuz olduğunda emzik kullandığı tespit edilmiştir. Benzer çalışma sonuçlarına bakıldığında, Janwadkar et al. (2023), çoğunluğu annelerden oluşan 0-1 yaş çocuğa bakım veren bireyler (N:133) üzerinde yaptıkları araştırmada, katılımcıların %80'inin (N:106), Santos et al. (2017) bakım evinde yürüttükleri çalışmada (N:46) annelerin %69'unun bebeklerini sakinleştirmek nedeniyle emzik kullandıkları belirlenmiştir. Tarek et al. (2021) tarafından 200 annenin dahil edildiği çalışmada, emzik kullandığı belirlenen annelerin (%58.9) büyük bir kısmının (%74.3) emziği bebeği sakinleştirmek için kullandığı tespit edilmiştir. Emme refleksi, intrauterin yaşamın 15. haftasında gelişmeye başlayan 34. haftada tamamlanan motor beceridir (Heller Murray et al. 2021). Yenidoğan döneminde emme davranışı haz kaynağıdır (Savaş ve ark. 2024). Emme gereksiniminin giderilmemesi bebeğin huzursuz olmasına neden olmaktadır. Emme gereksiniminin karşılanması durumunda bebek sakinleşmektedir (Erdoğan ve Koç 2022). Anneler, bebeklerini sakinleştirmek için çalışmamıza benzer şekilde emzik kullanımına yönelmiştir (Aboelmagid and Tawfik, 2020; Janwadkar et al. 2023; Santos et al. 2017; Tarek et al. 2021).

Çalışmamıza katılan annelerin %52.8'i emzik kullanımının zararlı etkileri olduğunu, emziğin zararlı etkileri olduğunu düşünen annelerin büyük bir kısmı (%55.3) ise emzik kullanımının çene ve diş yapısını olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Şen Tunç ve Kaya (2023) çalışmalarına katılan annelerin (N:143) çoğunlukla (%85.7), emziğin zararlı etkilerinin olduğunu ve bu etkilerin dil (%48.9) ve diş gelişimi (%42.6) ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Sülü Uğurlu ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, annelerin %66.7'sinin emzik kullanımını zararlı bulduğu, emziğin zararlı etkilerinin olduğunu düşünen annelerin %51.8'inin ise emzik kullanımının diş gelişimini olumsuz etkilediğini düşündükleri ifade edilmiştir. On yıl önce yapılan çalışmada, annelerin emzik kullanımını çalışmamıza kıyasla daha yüksek oranda zararlı bulduğu tespit edilmiştir (Bostancı ve İnal 2015). Günümüzde emzik kullanımının yararlarına yönelik yapılan bilimsel çalışmaların artmasının, emziğin zararlı olduğunu düşünen anne oranını azaltmış olabileceği tahmin edilmektedir. Araştırmamızı destekler nitelikte yapılan çalışmalara bakıldığında, Kaya ve Aytekin (2017) tarafından yürütülen deneysel araştırma sonucunda, emzik kullanımının preterm bebeklerde emme becerisini geliştirmesinin yanı sıra emzirmeye geçiş ve taburculuk süresini kısalttığı bildirilmiştir.

Yenidoğan bebeklerde intravenöz kateter takılması sırasında anne sütü kokusu, prone pozisyonu ve emziğin etkisinin incelendiği deneysel araştırma sonucunda, emzik kullanılan bebeklerin işlem sırasında oksijen saturasyonunun diğer bebeklerden daha yüksek, solunum sayısının ise daha düşük olduğu; işlem sonrasında ise stres seviyesinin azaldığı ve kalp atım hızının yavaşladığı tespit edilmiştir (Özdemir ve ark. 2022). Yapılan çalışmalarda, uyku sırasında emzik kullanımının ani bebek ölüm sendromunu önleyici etkisinin olduğu bildirilmiştir (Jullien 2021; Perrone et al. 2021).

Çalışmamıza katılan annelerin 49.2'sinin biberon kullandığı tespit edilmiştir. Ariöz Düzgün ve ark. (2023) tarafından 431 anne üzerinde yürütülen çalışmada annelerin %55.2'sinin, Uçar ve Öztürk Şahin (2021) tarafından yapılan çalışmaya katılan annelerin (N:380) %43.4'ünün, Bekar ve Arıkan (2021) tarafından Erzurum'da yürütülen çalışmaya (N:100) katılan annelerin ise %68'inin bebeklerini biberonla beslediği belirlenmiştir. Mekonnen et al. (2021) tarafından 6-23 ay arası çocukları olan toplam 380 anne üzerinde yapılan çalışmada, biberon kullanım oranının %77.6 olduğu bildirilmiştir. Güncel çalışmalarda, biberon kullanım oranının (%43.4-77.5) çalışma sonucumuzda olduğu gibi yaygın olduğu görülmektedir.

Araştırmada, sezaryen ile doğum yapan anneler arasında biberon kullanımının daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Sezaryen doğum sonrasında aktivite intoleransı, yorgunluk, uykusuzluk, distansiyon ve insizyon bölgesinde ağrı gibi fiziksel sorunların yaşandığı bilinmektedir (Çankaya and Ratwisch 2020). Sezaryen doğuma bağlı olarak oluşan ağrının, emzirme sorunlarına yol açtığı görülmüştür (Babazade et al. 2020). Yapılan birçok çalışmada, sezaryen ile doğumun emzirmenin başlatılmasını ve sürdürülmesini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Liu et al. 2022; Mallick and Shenassam 2024; Paksoy [Erbaydar ve Erbaydar 2020](#); Ragusa et al. 2020). Bu kapsamda, sezaryen doğum yapan anneler arasında biberon kullanımının yaygın olduğunu belirten mevcut çalışmalar, araştırma sonucumuz ile benzerlik göstermektedir (Berde 2018; Nasrul et al. 2020).

Araştırmamızda, emzik ve biberon kullanan annelerde emzirme süresinin ilk bir yıl ile sınırlı olduğu belirlenmiştir. Yahşi ve Taylı (2022) tarafından emzik kullanımı ile emzirme süresi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, emzik kullanan annelerde emzirme süresinin önemli ölçüde azaldığı tespit edilmiştir. Kadın doğum ve çocuk hastanesinde yürütülen çalışmada, emzik ve biberon kullanımının düşük emzirme süresi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Sarı ve ark. 2022). Allen et al. (2021) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında, preterm bebeklerin taburcu edildikten sonra biberon ile beslenmekten kaçınılması durumunda, emzirme oranları ve sürelerinde artış olabileceği öngörülmüştür. Sezaryen doğum yapan annelerin, sadece anne sütü verme süresi ile toplam anne sütü verme sürelerinin normal vajinal doğum yapan annelere kıyasla daha kısa olduğu belirlenmiştir (Özkul Sağlam ve ark. 2019). Literatürdeki çalışma sonuçları incelendiğinde, çalışma sonucumuz ile paralel olarak emzik ve biberon kullanımının emzirmenin erken dönemde sonlandırılmasında etkili bir faktör olduğu düşünülmektedir (Yılmazbaş ve ark. 2015; Rigotti et al. 2015; Yeşilççek Çalık ve ark. 2017; Dündar 2021).

Sonuç ve Öneriler

Araştırmamızda, annelerin erken dönemde emzirmeye başladığı, 0-6 ay sadece anne sütü ile beslenmenin tam olarak sürdürülmediği, annelerin bebeklerini rahatlamak için doğumu izleyen dört hafta içerisinde emzik verdikleri belirlenmiştir. Annelerin erken dönemde bebeklerini emzirmeye başlamalarına rağmen ilk üç ay içerisinde bebek beslenmesinde biberon kullanmaya başladıkları görülmüştür. Bu bağlamda, doğum öncesi dönemden itibaren anne adayları sağlık personeli tarafından anne sütü, emzirme, tamamlayıcı beslenme, yapay başlık kullanımı ve süttan kesme konusunda bilgilendirilmelidir. Sağlık personelleri, emzirmenin gerçekleştirilemediği durumlarda besleyici ve besleyici olmayan en uygun emme yönteminin seçiminde annelere danışmanlık vermelidir. Ebeveynlerin, tıbbi gereklilik olmadıkça emzik ve biberon kullanımından kaçınmaları sağlanmalıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Bu araştırmada herhangi bir kişisel ve finansal çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Aboelmagd, A.N., & Tawfic, A.H. (2020). Relation between time of introducing pacifiers for infants and patterns of breastfeeding among their mothers. *International Journal of Research in Paediatric Nursing*, 2(2), 115-122.
- Achalu, P., Bhatia, A., Turton, B., Luna, L., & Sokal-Gutierrez, K. (2021). Sugary liquids in the baby bottle: risk for child undernutrition and severe tooth decay in rural El Salvador. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(1), 260. <https://doi.org/10.3390/ijerph18010260>
- Akdoğan, R., & Balci, S. (2022). Okul öncesindeki çocukların beslenmesinin büyümesinin ve etkisinin etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 15 (2), 186-196.
- Allen, E., Rumbold, A.R., Keir, A., Collins, C.T., Gillis, J., & Sukanuma, H. (2021). Avoidance of bottles during the establishment of breastfeeds in preterm infants. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (10). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD005252.pub5>.
- Aröz Düzgün, A., Sevinli Güler, D., Şahin, S., & Ünsal, A. (2023). Bir grup annenin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeyi. *Health Academy Kastamonu*, 8(3), 476-486.
- Avila, W. M., Pordeus, I.A., Paiva, S.M., & Martins, C.C. (2015). Breast andbottle feeding as risk factors for dental caries: a systematic review and meta-analysis. *Plos One*, 10(11), 1-14. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0142922>
- Babazade, R., Vadhera, R.B., Krishnamurthy, P., Varma, A., Doulatram, G., Saade, G.R., & Turan, A. (2020). Acute postcesarean pain is associated with in-hospital exclusive breastfeeding, length of stay and post-partum depression. *Journal of Clinical Anesthesia*, 62, 109697. <https://doi.org/10.1016/j.jclinane.2019.109697>
- Barca, L., Mazzuca, C., & Borghi, A.M. (2020). Overusing the pacifier during infancy sets a footprint on abstract words processing. *Journal of Child Language*, 47(5), 1084-1099. <https://doi.org/10.1017/S0305000920000070>
- Batista, C.L., Rodrigues, V.P., Ribeiro, V.S., & Nascimento, M.D. (2019). Nutritive and non-nutritive sucking patterns associated with pacifier use and bottle-feeding in full-term infants. *Early Human Development*, 132, 18-23. <https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2019.03.007>
- Bekar, P., & Arıkan, D. (2021). Annelerin biberon kullanımı ile ilgili hatalarının incelenmesi. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(6), 41-50.
- Berde, A.S. (2018). Factors associated with bottle feeding in Namibia: findings from Namibia 2013 demographic and health survey. *Journal of Tropical Pediatrics*, 64(6), 460-467. <https://doi.org/10.1093/tropej/fmx091>
- Bilgen, H., Kültürsay, N., & Türkylmaz, C. (2018). Türk Neonatoloji Derneği sağlıklı term bebeğin beslenmesi rehberi. *Türk Pediatri Arşivi*, 53(1), 128-137.
- Bostancı, G., & İnal S. (2015). Bebek dostu özel bir hastanede doğum yapan annelerin, emzirmeye ilişkin bilgi düzeylerinin ve bebeklerini emzirme durumlarının değerlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(3), 260-270.
- Çankaya, S., & Ratwisch, G. (2020). The effect of reflexology on lactation and postpartum comfort in caesarean-delivery primiparous mothers: a randomized controlled study. *International Journal of Nursing Practice*, 26(3), e12824. <https://doi.org/10.1111/ijn.12824>.
- Dündar T. (2021). Emzirmeyi etkileyen faktörler. Edt. Özsoy S. Emzirme ve anne sütü ile beslemede danışmanlık/güncel yaklaşımlar. Türkiye Klinikleri. 1. Baskı. Ankara. p.59-65.
- Düzeltici, Ş., & Arslan, S. (2022). Complementary nutrition methods in newborn. *Journal of Education and Research in Nursing*, 19(1), 128-132. <https://doi.org/10.5152/jern.2022.93276>
- Erdoğan, T.K., & Koç, Z. (2022). Gelişim kuramlarının hemşirelik bakımındaki yeri. *Sağlık ve Toplum*, 32(2), 75-86.
- Gerçek Öter, E., Yıldırım, D.F., & Demir, E. (2021). Afet ve acil durumlarda emzirmenin sürdürülmesi: Geleneksel derleme. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 13(2), 412-7.
- Heller Murray, E., Lewis, L., & Zimmerman, E. (2021). Non-nutritive suck anda voice onset time: Examining infant oromotor coordination. *Plos One*, 16(4), e0250529. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0250529>
- Janwadkar, A., Duran, G., Irving, T. D., Shah, D., Arevalo, R., Sanchez, M., Adjo, J., & Rubin, D. (2023). Perception of pacifier use among caregivers of infants 0–1 years of age. *Journal of Investigative Medicine*, 71(8), 941-945. <https://doi.org/10.1177/10815589231193952>
- Jullien, S. (2021). Sudden infant death syndrome prevention. *BMC Pediatrics*, 21(Suppl 1), 320. <https://doi.org/10.1186/s12887-021-02536-z>
- Kaya, V., & Aytekin, A. (2017). Effects of pacifier use on transition to full breastfeeding and sucking skills in preterm infants: a randomised controlled trial. *Journal of Clinical Nursing*, 26(13-14), 2055-2063. <https://doi.org/10.1111/jocn.13617>
- Krogh, C., Biggar, R.J., Fischer, T.K., Lindholm, M., Wohlfahrt, J., & Melbye, M. (2012). Bottle-feeding and the risk of pyloric stenosis. *Pediatrics*, 130(4), e943-e949. <https://doi.org/10.1542/peds.2011-2785>
- Kumar, N., Oredein, I., Al-Nahar, M., Harris, N., & Sampath, V. (2023). Impact of feeding volumes in the first 24 h of life on neonatal feeding intolerance. *Frontiers in Pediatrics*, 11, 1245947. <https://doi.org/10.3389/fped.2023.1245947>
- Kurt Sezer, H. & Küçüköğlü, S. (2020). Preterm bebeklerde oral-motor fonksiyonların gelişimini destekleyici uygulamalar. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(1), 141-149.
- Liu, L.Y., Roig, J., Rekawek, P., Naert, M.N., Cadet, J., Monro, J., & Stone, J.L. (2024). Comparison of Breastfeeding Success by Mode of Delivery. *American Journal of Perinatology*, 41(10), 1329-1336. <https://doi.org/10.1055/a-1906-8642>
- Mallick, L.M., & Shenassa, E.D. (2024). Variation in breastfeeding initiation and duration by mode of childbirth: A prospective, population-based study. *Breastfeeding Medicine*, 19(4), 262-274. <https://doi.org/10.1089/bfm.2023.018>
- Mekonnen, M., Kinati, T., Bekele, K., Tesfa, B., Hailu, D., & Jemal, K. (2021) Infant and young child feeding practice among mothers of children age 6 to 23 months in Debrelibanos district, North Showa zone, Oromia region, Ethiopia. *PLoS ONE*, 16(9), e0257758. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257758>

- Mohamed, I.A., Mohamed, Z.A., Ning, F., & Xin, W. (2023). The Prevalence and Risk factors associated with otitis media in children under five years of age in Mogadishu, Somalia: A hospital-based cross-sectional study. *International Journal of Otolaryngology and Head & Neck Surgery*, 12(6), 426-443. <https://doi.org/10.4236/ijohns.2023.126046>
- Nasrul, N., Hafid, F., Ramadhan, K., Suza, D.E., & Efendi, F. (2020). Factors associated with bottle feeding in children aged 0–23 months in Indonesia. *Children and Youth Services Review*, 116, 105251. <https://doi.org/10.1016/j.chilcyouth.2020.105251>
- Odoi, A., Andrew, S., Wong, F.Y., Yiallourou, S.R., & Horne, R.S. (2014). Pacifier use does not alter sleep and spontaneous arousal patterns in healthy term-born infants. *Acta Paediatrica*, 103(12), 1244-1250. <https://doi.org/10.1111/apa.12790>
- Özdemir, F., Evgin, D., & Beser, N. (2022). Effect of prone position, pacifier and smelling breast milk on pain and stress parameters among term neonates undergoing venipuncture: a randomized controlled trail. *Journal of Pediatric Research*, 9(2), 146-156. <https://doi.org/10.4274/jpr.galenos.2021.31957>
- Özkul Sağlam, N., Bülbül, L., Yaroğlu Kazancı, S., & Hatipoğlu, S.S. (2019). 24-48 ay arası çocuklarda emzirmeyi ve tamamlayıcı beslenme seçimlerini etkileyen faktörler. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 53 (2), 165-171. <https://doi.org/10.14744/semb.2018.91328>
- Paksoy Erbaydar, N., & Erbaydar, T. (2020). Relationship between caesarean section and breastfeeding: evidence from the 2013 Turkey demographic and health survey. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 20, 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12884-020-2732-6>
- Perrone, S., Lembo, C., Moretti, S., Prezioso, G., Buonocore, G., Toscani, G., Marinelli, F., Nonnis-Marzano F., Esposito, S. (2021). Sudden infant death syndrome: beyond risk factors. *Life*, 11(3), 184. <https://doi.org/10.3390/life11030184>
- Pires, S.C., Giugliani, E.R.J., Caramez, D. & Silva, F. (2012). Influence of the duration of breastfeeding on quality of muscle function during mastication in preschoolers: a cohort study. *BMC Public Health*, 12(1), 1-6. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-934>
- Ragusa, R., Giorgianni, G., Marranzano, M., Cacciola, S., La Rosa, V.L., Giarratana, A., Guardabasso, Aldatonna, V., & Guardabasso, V. (2020). Breastfeeding in hospitals: factors influencing maternal choice in Italy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(10), 3575. <https://doi.org/10.3390/ijerph17103575>
- Rigotti, R.R., Oliveira, M.I.C.D., & Boccolini, C.S. (2015). Association between the use of a baby's bottle and pacifier and the absence of breastfeeding in the second six months of life. *Ciência & Saúde Coletiva*, 20, 1235-1244. <https://doi.org/10.1590/1413-81232015204.00782014>
- Saniatan, K.L., Neupane, S., Cross, C., & Buccini, G. (2023). Socio-demographic, maternal, and infant characteristics associated with pacifier use among six-months old infants in Clark County, Nevada. *PLoS ONE* 18(4), e0285097. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0285097>
- Santos, T.R.D., Buccini, G.D.S., & Sebastião, L.T. (2017). Factors associated with pacifier use among children of working women with childcare in the workplace. *Revista CEFAC*, 19, 654-663. <https://doi.org/10.1590/1982-021620171950617>
- Sarı, E., Akcaboy, M., Öztürk, S., Çoban, G., & Şenel, S. (2022). Breastfeeding education in a newly organized lactation consultation clinic: an evaluation of its effects on the improvement of maternal attitudes to breastfeeding. *Turkish Archives of Pediatrics*, 57(3), 290. <https://doi.org/10.5152/TurkArchPediatri.2022.21250>
- Sarı, E., Tandoğan, Ö., Satılmış, İ.G., Yılmaz, N. (2023) Emzirme ile ilgili annelerin geleneksel uygulamaları: İstanbul ve Van örneklemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 16(2), 141-155.
- Savaş, E.H., Semerci, R., Eroğlu, K., Can, N., & Öztürk, A. (2024). Impact of psychosexual development theory-based breastfeeding education on infant feeding attitudes and knowledge of primiparous mothers: a randomized controlled study. *Journal of Pediatric Nursing*, 77, e503-e510. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.05.016>
- Shitu, A.S., Usman, A.A., & Usman, D.A. (2024). Prevalence and risk factors associated with otitis media amongst children aged 0–48 months in Yola, Adamawa State, Nigeria. *Journal of Applied Sciences and Environmental Management*, 28(6), 1901-1906. <https://doi.org/10.4314/jasem.v28i6.31>
- Strutt, C., Khattab, G., & Willoughby, J. (2021). Does the duration and frequency of dummy (pacifier) use affect the development of speech?. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 56(3), 512-527. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12605>
- Sülü Uğurlu, Çakal, M.M., & Aşvar, A. (2017). Annelerin 0-1 yaş arası bebeklerinde emzik kullanma durumları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (1), 10-15.
- Şatır, G.N., Çelik, M., & Kemhacıoğlu, M. (2017). Emzirme döneminde olan annelerin bebek beslemeleri ve bunların özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Dergisi*, 24 (3), 60-66.
- Şen Tunç, E., & Kaya, Z. (2023). Okul öncesi çocuğu olan annelerin emzik kullanımı hakkında bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Selcuk Dental Journal*, 10(1), 57-64.
- Tarek, Y., Almubarak, S., Aljasseem, Z., Al Aliwi, S., & Albagshi, M. (2021). Awareness of mother with baby pacifier. *International Journal of Advanced Research*, 9(07), 516-525. <https://doi.org/10.21474/ijarR01/13150>
- Tiryaki, Ö., & Altınkaynak, S. (2021). Emzirme danışmanlığında hemşirenin rolü. *STED*, 30(3), 218-224.
- Topan, A., Kurt, A., Yanik, M., Tatoğlu, N., & Özsavran, M. (2022). The knowledge and behaviors of mothers with children 0–3 aged about pacifier use—a cross-sectional study. *European Journal of Clinical and Experimental Medicine*, 20(1), 36–43. <https://doi.org/10.15584/ejcem/2022.1.5>
- Tunç, E.Ş., & Kaya, Z. (2023). Okul öncesi çocuğu olan annelerin emzik kullanımı hakkında bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Selcuk Dental Journal*, 10(1), 57-64.
- Uçar, B., & Şahin, Ö.Ö. (2021). Yedi-24 aylık bebeği olan annelerin tamamlayıcı beslenmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları: hastane tabanlı bir araştırma. *Journal of Child*, 21(1), 48-55.
- World Health Organization (WHO). Infant and young child feeding. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding>. (erişim: 14.03.2025).
- Yahşi, A., & Şaylı, T. (2022). Anne sütünü etkileyen faktörler ve emzik kullanımının emzirme üzerine etkileri. *Pamukkale Medical Journal*, 15(4), 788-795. <https://doi.org/10.31362/patd.1089158>
- Yeşilççek Çalık, K., Çetin, F.C., & Erkaya, R. (2017). Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 80-91.
- Yıldız, İ., Yılmaz, E.A., & Doğan, Ş.A. (2021). Emzik kullanımının bebek sağlığına etkileri. *YÖBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 78-85.
- Yılmaz, G. (2019). 0-24 aylık bebeklerin beslenme şekillerinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(4), 343-352.
- Yılmazbaş, P., Kural, B., Uslu, A., Sezer, G.M., & Gökçay, G. (2015). Annelerin gözünden ek besinlere başlama nedenleri ve annelerin mamalar hakkındaki düşünceleri. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 78(3), 76-82.